

יום שבייתה ומנוחה

שנצטוונו מן התורה להיות לנו מנוחה כו', אפילו מדברים שאינן מלאכה, לא שיטרה כל היום למדוד התבואות ולשקול הפירות והמתנות, ולמלא החביות יין, ולפנות הכלים וכו', ויהיה השוק מלא לכל מקח וממכר, ותהיה החנות פתוחה והחנותי מקיף וכו', שבכל זה אין בהם משום מלאכה. לכן אמרה תורה 'שבתו', שיהיה יום שבייתה ומנוחה, לא יום טורה, וזהו פירוש טוב ויפה. (רמב"ן - ויקרא כג כד)

שיהא פנוי לעבודה ה'

טעם 'לקדשו' (שמות כ. ח). שיהא זכרונו בו להיות קדוש בעינינו, כמ"ש (ישעיה נה. ג) וקראת לשבת עונג לקדוש ה' מכוּבד. והטעם, שתהא השבייתה בעינינו בעבור שהוא יום קדוש, להפנות בו מעסקי המחשבות והבלי הזמנים, ולתת בו עונג לנפשינו בדרכי ה', וללכת אל החכמים ואל הנביאים לשמוע דברי ה' וכו'. וזה טעם שבייתה הבהמה, שלא תהא בלבנו מחשבה עליה. (רמב"ן - שמות כ. ח)

ינה ממלאכה נקרא שומר שבת

ע"כ כוכבים ששבת חייב מיתה (סנהדרין נה.). שאל הרמב"ם ר"מ מלעכאוויטש ז"ע, האין שייך לומר עובד כוכבים ששבת, מה יכול העובד כוכבים לדעת ולהשיג שבת, מזה מוכח אף כי אין יניח מידו זקרונו או הגרזן ועוזב מעשות מלאכתו, גם זה נקרא 'ששבת', לזאת גם האיש הפשוט שאינו מבחין לא ירגיש מאומה עריבות נועם בשבת קודש, אך אבטל ממלאכת החול מפני יום השבת, נקרא ג"כ שומר שבת. (אור ישרים - סדר התפלה עמוד לה)

גדול יותר מפרישת נשים נכריות

במסכת סנהדרין פ' חלק (גג:) איתא מכדי כל מיילי דעזרא נחמיו אמרינהו, מ"ט לא איקרא ספרו על שמי' וכו'. דהנה נחמיו ועזרא שניהם היו בבית שני, וקיבצו את ישראל לעלות מגולה, אך הנה עזרא הזהיר והגדיר והפרישם מנשים נכריות כמבואר בספרו (עזרא ט-י), ונחמיו' הזהירם בשמירת שבת כמבואר ג"כ בספרו (נחמיה י. לב), ובלתי ספק ששמירת שבת, הוא יותר גדול מפרישת נשים נכריות, דמומר לשבת מומר לכל התורה כולה (חולין ה.). לכן הו' מוהראו' לקרות הספר על שם נחמיו' כדי להורות על שמירת שבת. (תורת משה, להחח"ס - דרוש לז' אדר ד"ה במסכת)

ענין השבת סוד נשגב מאד

כלל המצות הם בגוף, ורומזות אמת בנפש וכו'. ואף המצות שיראה מפשוטי הטעמים שנתנה בהם התורה, שהטעמים ההם הם תכלית הכונה בהם אינה תכלית, אלא הטעם ההוא אמת, אך הוא כנקודה מתועלתויה ומכוונתיה, והדברים הנעלמים הרמוזים בתוכה, לאשר חננם השי"ת אין להם תכלה וכו'.

והנה מצות השבת שנתפרש בתורה טעמא (שמות לא. יז) כי ששת ימים עשה ה' וגו', ונראה כי תכלית הכונה במצוה זו, זה לא זולת זה, כמו שבאר בסוף המקרא (דברים ה. טו) ע"כ צוּר ה' אלהיך לעשות את ים השבת, ע"כ יש בענין השבת סוד נשגב מאד. ואולם גם הטעם הזה הנגלה, כולל ענינים לא יכילום ספרים, למי שדעתו יפה וראה רמז מועט כולל השגחתו בעליונים ובשפלים ובפרטיהם וכו'.

(שו"ת הרשב"א - ח"א סימן צד)

איסור מלאכה מטעם קדושת שבת

זכור את יום השבת לקדשו (שמות כ. ח). לפי הפשט משמעות 'לקדשו' הוא איסור מלאכה, שהוא כמו הקדש שאסור ליהנות ממנו וכו', אבל א"כ אינו מובן לשון 'זכור את יום השבת לקדשו', מה זו זכירה לכאן, והכי מיבעי קדש את יום השבת וכו'.

אמנם לפי הפשט יש להסביר על מלאכה ממש, ובאשר איסור הנאה יש בדברים שאין בהם קדושה ג"כ כמו בשר בחלב וכלאי הכרם וכדומה, אבל בשבת איסור מלאכה בו הוא מטעם קדושה, וע"כ יש לנהוג בו מורא וכבוד הקדש.

ובאשר שזה הענין אינו בפעולה אלא במחשבה, משום הכי שייך לשון 'זכור' שיעלה על זכרונו הענין, כמו משמעות 'זכרון תרועה' דמשמעו שיזכור ענין מצוה זו של תרועה, הכא נמי משמעו שיעלה במחשבתו קדושת שבת על מה הוא קדוש ומי קדשו וכדומה, שיבוא מזה לנהוג אותו היום במעלה. (העמק דבר - פרשת יתרו כ. ח)

שבת כמו בעת התיקון

לכן נאסר כל מלאכה ביום שבת, לפי שכל המלאכות הוא מבחינת אחיזת החיצונים, כי הל"ט מלאכות נהוו מהל"ט קללות שנתקללו אדם וחווה והארץ בעת חטאם, וע"כ בעת התיקון עתידה ארץ ישראל שתוציא גלוסקאות וכלי מילת כמאמר חז"ל (שבת ל:) בלי שום מלאכה ועבודה, כי רוח הטומאה יעביר מן הארץ, והארץ תוציא צמחה מעצמה בלי חרישה וזריעה, כאשר בעת הבריאה שנאמר בה (בריאית א, יא-יב) 'תדשא הארץ דשא וגו' ותוצא הארץ' וגו'.

(באר מים חיים - פרשת חקת ד"ה הוא יתחטא)

לעתיד תזהיר הבריאה מהחילול

אמר רבי סימון בשם רבי שמעון חסידא, בעוה"ז אדם הולך ללקוט תאנים בשבת אין התאנה אומרת כלום, אבל לעתיד לבוא, אם אדם הולך ללקוט תאנה בשבת, היא צווחת ואומרת 'שבת היום'.

(מדרש שוחר טוב - תהלים עג ט / ילקוט שמעוני - ירמ' רמז שטו)

ענין איסור המלאכה וענין הסעודות וענין המלאכות שנאסרו ביום השבת, כי ענין המלאכה בעוה"ז נהווה מקללות הנחש. שהם ל"ט קללות, וכנגדם ל"ט מלקות, וכנגדם ל"ט מלאכות, כי בלעדי החטא היה האדם בגן עדן בדביקות השי"ת וכו'.

לזה ביום שבת קודש שמתגלה מקור הנשמות הנקרא עוה"ב, וכמו כאשר נזכה כולנו במהרה לאור שיתגלה, הכל יהיו דביקים בהשי"ת ולא נזדקק לשום מלאכה, לעת שתבריק הבהירות של עוה"ב, כן נאסר לנו המלאכה הבאה מזהמת הנחש, רק צריך להיות נמצא מוכן הכל, כמו שאמרו (ע"ז ג.) מי שטרה בערב שבת יאכל בשבת.

(וישר דברי אמת - אות מט)

לא. ג.) הנה שתי בחינות יש בענין שבת, האחת היא לשמור את השבת בכל פרטיו, לקיים מצותו יתברך שצונו, ולא לפניה אחרת. השנית, לשבות אדם ממלאכה בשבת, כי בזה יש ג"כ הנאה אל האדם, שנה ושבת ממלאכה.

וכבר ידעת מ"ש חז"ל על 'ישמח משה במתנת חלקו', כי משה שאל לפרעה שיתן לישראל יום אחד בשבוע שינוחו בו ממלאכת הלבנים, כדי שיהיה להם כח לעשות מלאכה יתירה בששה ימים אחרים, והודה לו פרעה ונתן לו את יום השבת.

וזהו ירצה בפסוק, באמרו 'ואתה דבר אל בני ישראל', ירצה, כי אתה אשר שאלת מפרעה לתת להם יום אחד של מנוחה, והוא יום השבת, אתה בעצמך חוזר עתה ודבר לבני ישראל, שלא יקיימו עתה מצות השבת לתועלת עצמם, אלא להיותם 'שבתותי' שלי, כי אני הוא הגורם עליהם מצוה זאת, ולא תהיה כוונתם רק לשמיי, ולא לתועלתם. וזה מיעט במלת 'אך', כי לא ישמרוהו אלא לסיבת היותם שבתותי שלי, לדעת כי אני ה' מקדשם, ולא לתועלת הנאתם.

(שער הפסוקים - פרשת כי תשא ד"ה ואתה)

שלא לעשות על כוונה אחרת

כשעושים איזה חוק של שבת, שאינו באופן כמו שצוה אותנו השי"ת, ואינו באופן האמורה בתורה"ק, כי לא רק ששבייתה כזו אינו מצוה כלל אלא שעל שבייתה זו עצמה חייב מיתה, מכיון שהיא פגימה בענין השבת, שמאחר שכוננת השבת הוא רק בשביל שכך צוה השי"ת, לכן אם לוקחים לעשות את השבת על כוונה אחרת, יש בזה חייב מיתה על השבייתה עצמה.

(דברי יואל - פרשת זכור עמוד שכו ד"ה ומתין)

השומר בלא כוונה לא יצא

מצות שבייתה בשבת, שנצטוונו בה במצות עשה וביום השבת תשבות, והיא אינה תלויה במעשה אלא במניעה במלאכה, הרי היא גרועה ממצוה התלויה בדבור, ועל אחת כמה וכמה שלא יצא ידי חובתו אא"כ כיוון בה שהוא שובת ממלאכה כדי לקיים מ"ע ד'תשבות', ומצות ל"ת שהזהירה תורה 'לא תעשה כל מלאכה', ואם לא כיוון בה אינם יוצאים ידי חובת השמירה, ואין לו חלק בקדושת השבת. (דברי יואל - פרשת בהר עמוד רצה)